

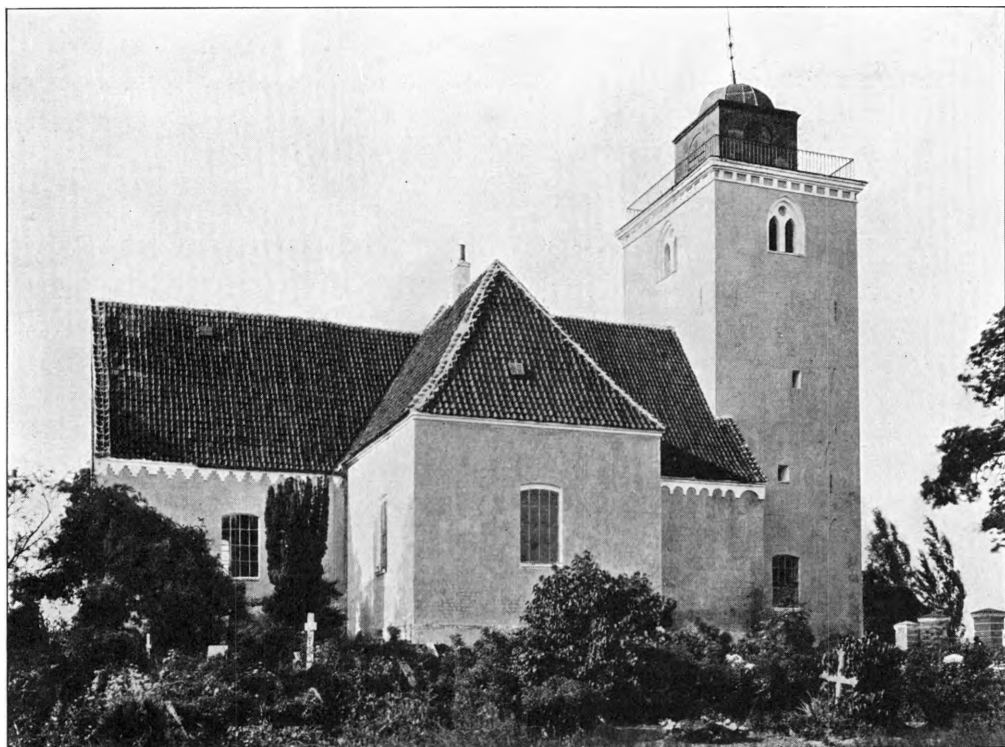

Fig. 1. Køl Kong Kirke, set fra Nord.

M. M. 1916

KØL KIRKE

HAMMER HERRED

Kirken, der tilhørte Kronen og senere laa under Rytterdistriktet, kom ved dettes Bortsalg under Objerggaard, hvorfra den overgik til Selveje 1. Jan. 1913. Præsteindberetningerne 1755 og 1759 mente, at Kirken var ældgammel, fordi der straks indenfor Vaabenhuset var et Sted indrettet som en Stol, og fordi der var »adskillige Slags Runebogstaver bag paa Kirkemuren med adskillige Slags Bomærker, men alt er saa ulæseligt, at man ikke kan sige noget videre derom«.

Kirken ligger »for sig selv ude paa Marken« (Præsteindberetning 1755), østlig i Sognet, henved 400 Meter fra den nuværende Landsby, paa et ret højt, mod Vest faldende Terræn. Kirkegaardens Hegnsmur er paa Syd- og Vestsiden sengotisk, men stærkt flikket og overkalket. I Vestmuren forekommer et enkelt Kridtkvaderskifte. Hovedindgangen fra Vest har fire rustikmurede Murstenspiller fra Tiden henimod 1800.

Bygningen bestaar af Kor og Skib fra senromansk Tid, Tårn fra sengotisk Tid og Korsfløje fra 1790'erne, da en Hovedstandsættelse fandt Sted, som i høj Grad præger Kirken.

Den senromanske Mur stenskirke, fra o. 1250—1300, er en anselig Bygning af Munkesten, vistnok i Munkeskifte; (Stenmaal paa Korloftet o. $27,5 \times 13 \times 8-8,5$ cm, fem Skifters Højde 47—47,5; Fugerne er glattede og skaarne i Underkanten). Den bedst bevarede Bygningsdel, det lange Kor, har en 14 cm fremspringende, paa Østgavlen velbevaret Sokkel af Formsten, med et afrundet Led under to Skraakanter. Baade paa Kormurenes Vestender og paa Østhjørnerne findes Lisener, der har samme Fremspring som Soklen og

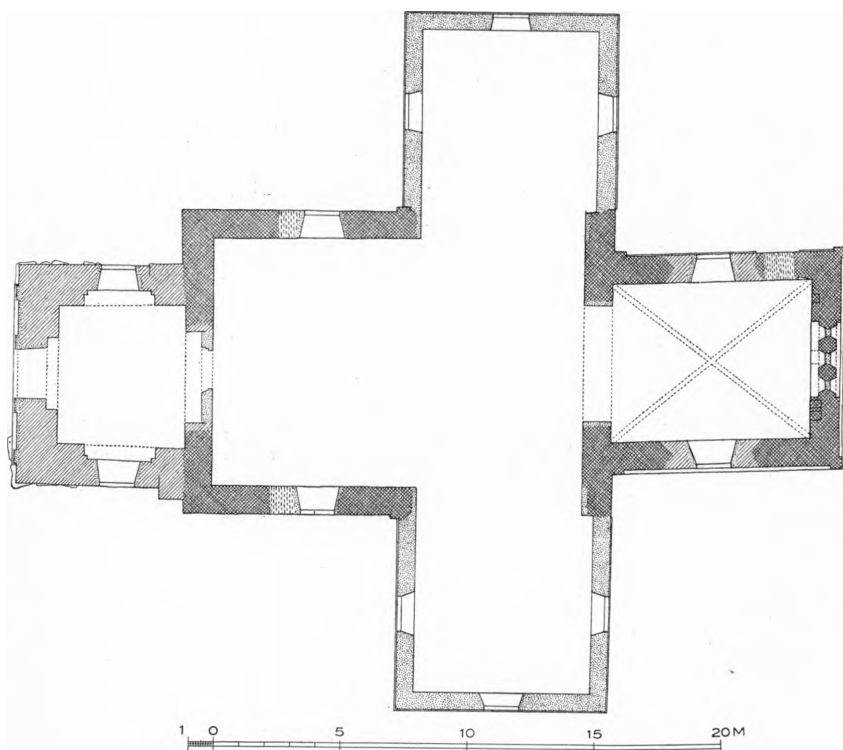

Fig. 2. Køng. Plan. 1:300. Maalt af Th. Havning 1917 (Aage Roussell 1930).

bryder dennes Profiler; foroven er Lisenerne uregelmæssigt afskaarne under Gesimshøjde. Paa Nordsidens østre Del brydes Soklen af en nu helt tilmuret, fladbuet Dør, der ikke er oprindelig, men maa have givet Adgang til et nu nedbrudt Sakristi. I Østgavlen (Fig. 3) findes en Gruppe af tre slanke, smigede, spidsbuede Vinduer, af hvilke det midterste er højest; de sidder tæt sammen i en Blænding med svagt spidset Rundbue. Paa Nord- og Sydveggen spores lignende Vinduesgrupper uden omgivende Blænding. Gesimserne er gotisk ombyggede, men Korets Taggavl er bevaret med en stor, næsten hele Fladen fyldende Blænding, hvis Felt er zigzigmuret. Indvendig, i Korets Østvæg, findes fire Gemmenicher, hvoraf de tre, med Spærstik, er oprindelige. Indtil Saalbænhøjde har Væggenes nu kalkede Murværk oprindelig staaet blankt,

men derover er det pudset sammen med Hvælvingen, der er oprindelig, indbygget i Væggene og muret som en Helstens-Kuppel, hvorunder der er lagt ret svære Hvælvingsribber med afrundet Profil, hvilende paa smaa »spilletop«-formede Hjørnekonsoller. Skibets Bevaringstilstand er langt ringere. Triumfbuen er omdannet, den østre Taggavl nedbrudt og de østre Dele af Langmurene forsvundne. Dog ses det, at Skibet, hvis Murhøjde er godt 6 m, har haft en nu borthugget Sokkel, som paa Grund af Terrænets Fald ligger noget lavere end Korets, og at der foruden Spor af Hjørnelisener, som nu er skjulte i Øst og

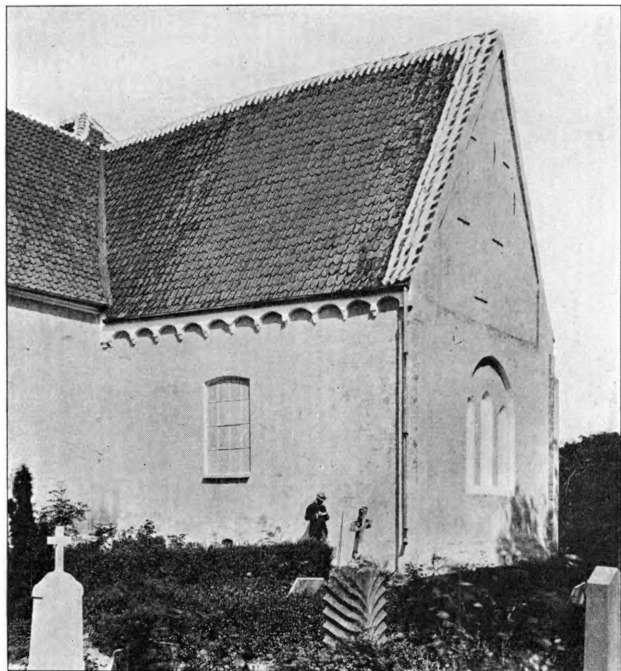

Fig. 3. Kæng. Koret, set fra Sydøst.

M. M. 1916

vestre Taggavl, som staar bevaret bag Taarnet, er ombygget o. 1450—1500, da den har faaet syv dybe, tvillingdelte, spidsbuede Højblændinger, hvis Felter er pudsede. Ogsaa Kamtakkerne er bevarede. Stenene er lidt større end de ældre. Rimeligvis samtidig med Taggavlen og i alfald før Taarnets Opførelse er der til Vestgavlen føjet to Støttestøtter, den søndre med en lille Aftrapning, begge nu indbyggede i Taarnets Mure. Korets Nordmur og Skibets Sydmur har faaet Trappefrisesegimser og Korets Sydmur en stærkere ud-kragende Fladbuegesims, hvis Konsoller dannes af to Formsten, de øvre rundstavprofilerede, de nedre topformet tilspidsende.

Medens andre sengotiske Tilbygninger (Sakristi, Vaabenhus, det sidste nævnt 1759) er forsvundne, staar i Hovedsagen det høje *Taarn*, hvis Overdel dog er ommuret. Den nu delvis lukkede og af en Orgeldør ødelagte Taarnbue

borthuggede i Vest, findes Rester af Midtlisener. I Mod-sætning til Kirkens andre Dele har Nordmuren under Gesimsen en romansk Rundbuefrise med Buestik af krumme Formsten, hvilende paa rundstavprofilerede Konsoller (se Fig. 1, ved Taarnet). I Vestgavlen ses et maaske oprindeligt, spidsbuet, tilmuret Vindue, 85 cm bredt, der har været lukket af det yngre, nu nedtagne Taarnhvælv. Skibets tilmurede Døre har haft runde Buer med Prydskefte.

Gotiske Ændringer og Tilbygninger, alle af Munkesten i Munkeskefte. Skibets

har været spids; Taarnrummet, som har mistet sit Hvælv, har spidsbuede Spareblændinger. Adgangen til de øvre Stokværk er nu ad en indvendig Trætrappe; om der nogensinde har været et særligt Trappehus, kan ikke ses. Det nedre Mellemstokværks tre store Spareblændinger har Fladbuestik, under hvilke der er indskudt to mindre Fladbuer hvilende paa en Midtkonsol af to udkragende Bindere; i Nordvæggen findes desuden østligt en lille, ligeledes fladbuet Blænding ved den ældre Støttestøtte. Et øvre Mellemstokværk, der

Fig. 4. Kong. Indre, set mod Øst.

M. M. 1916

nu har et lille, nyere Vindue i Nord, synes oprindelig at have været mørkt. Klokkestokværket har til hver Side to tætsiddende, slanke, spidsbuede, tvillingdelte Glamhuller med Cirkelglug i Spejlet.

Den af Konferensraad Niels Ryberg foretagne *Ombygning o. 1792* ændrede ganske Taarnets Silhuett, idet Gavlene nedtoges og erstattedes af en Altan med Smedejernsrækværk, indenfor hvilket der rejser sig en firkantet Overbygning af kobberklædt Fyrretømmer med Vinduer og Østdør og kronet af en lille Kuppel med Smedejernsstang, i hvis Vindfløj læses: »N Ryberg 1792«. Taarnets Bjælkelag fornyedes og forøgedes i Tal, og Taarnrummet indrettedes som Vaabenhus. Vestdøren, der indsattes over en Trappe af Neksø-sandsten, indrammes af en Portal, fire kannelerede Pilastre med toskanske

Kapitæler bærende en Gavlfronton, og næsten ligesaa bred som selve Taarnet. Selve Kirken blev udvidet med *to Korsfløje* af ret store, røde Sten i Krydsskifte, muligvis Materiale fra de nedbrudte romanske Mure. Fløjene har uprofilerede Sokler, Falsgesimser og Valmtage. I det Indre formedes Skibet og Korsarmene som en Helhed med fælles Stukloft over stor Hulkehlgesims. Triumfgavlen nedbrødes og Korbuen udvidedes.

Kirken staar nu gulkalket med hvide Enkeltheder og teglhængte Tagværker, der i Skib og Kor er delvis af gammel, men omsat Eg, og delvis fornyet med Fyr. I alle Vinduer sidder fladbuede Støbejernsstel med tilsvarende Karme.

KALKMALERIER

Peder Maler i Næstved beprydede 1665 Muren omkring Prædikestolen og Altertavlen og Hvælvingen i Koret med Englehoveder. Arbejdet, hvoraf nu intet ses, udførte han selvanden i to Dage og fik 2 Dlr. 2 Mk. derfor (Rgsk.).

INVENTAR

Alterbordet dannes af et Panelværk, fra o. 1620, af umalet Fyr, som paa Forsiden har tre Fyldinger med udtungede, fladsnittede Arkader, nu vendte paa Hovedet.

Altertavlen (Fig. 4) er en Søjleopbygning fra 1792. I Midtfeltet er 1869 indsat en Kopi af Wuchters Nadverbillede i Sorø, malet af Lauritzen, Sorø, og samtidig fornyedes Rammens Farver med Aadring og Skablonering. Bagpaa Tavlen er malet: «Snedker Jensen. Maler C. Møllmann 1869». Figurligt Snitværk af en ældre Tavle i Bruskarok, fra 1651, er anbragt paa den nuværende: forneden staar to, o. 130 cm høje Figurer, Moses og Johannes Døberen, foroven paa Gesimsen de fire Evangelister, hvidmalede over gammel Staffering. Paa Pulpituret hænger Midtfeltets Maleri, paa Træ, 174 × 135 cm; det forestiller Nadverens Indstiftelse i en Renaissancestile med rigt Bordudstyr, og er forneden dateret: Anno 1651. Et **Maler i* paa en ottekantet Tavle, 91,5 × 76 cm, af Træ, forestillende Korsfæstelsen, ligeledes dateret 1651, her vistnok siddet i Altertavlens Topstykke. Nu i Vordingborg Museum. Om en tidlig-lutheransk Altertavle se Mogenstrup S. 751.

Af en katolsk **Altertavle* fandtes 1758 nogle Stykker, »en udhugget S. Maria, S. Anna og saadanne flere, og under hvert Billede stod: Help«. Bevarede er to sengotiske **Figurer*, en 117 cm høj Maria, med Barnet, staaende paa Halvmaanen, i Solgisel, og en 101 cm høj, siddende Biskop, begge uden Farvespor. Nu i Vordingborg Museum.

Altersølv. Kalk, 23 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1861; Mestermærke: Moinichen. *Disk*, glat, samtidig. 1755 siges, at Kalken havde et graveret Skriftsted (1. Joh. 1,7), Disken et graveret Gudslam. 1698 fandtes en stor forgyldt Sølvkalk (38½ Lod), og Disk (7¼ Lod), en lille Sygekalk (11¼ Lod) og Disk (2½ Lod) samt en lille Sølvflaske (11⅞ Lod). De tre sidste Stykker blev 1729 omgjort til en Berettelseskalk »i den brugelige Façon« med Disk, Vinflaske og Oblatskrueprop. En †*Oblatæske* af kbh. Prøvesølv blev anskaffet 1731.

Alterstager, 38—39 cm, gotiske, med enkelt Skaftning og hvilende paa tre Ben med Tær.

Et gammelt †*Munkeskab*, som Ornamenterne forvarede i (Inv. 1698), blev 1725 bortkastet som »forfulnet Træ« (Rgsk.).

Korbuekrucifiks (Fig. 4), Figuren, fra o. 1450, er o. 200 cm høj. Hovedet er drejet stærkt til højre, med turbanflettet Tornekrone, aabne Øjne, og omhyggeligt detaljeret, bølgeriflet Haar og Skæg; Knæene er noget bøjede. Det noget ældre Korstræ, har langs Skraakanterne rundede Bladknopper; af de firkantede Plader, med runde og ovale

Fig. 5. Kong. Font.

Ædelstenshuller i Kanterne, er kun den nederste bevarer, de to vandrette er bortsnittede og den øvre Korsarm helt afsavet. Krucifikset hænger paa den nordre Side af Korbuen som Modstykke til Prædikestolen under en tilsvarende og med denne samtidig Baldakin. Figur og Kors er brunmalede, over ældre Farver. Peder Maler i Næstved renoverede Krucifikset i 1665 (Rgsk.). 1755 stod over Korset: »1584 Eyler Grubbe, Danmarks Riges Canceler. Fru Kirstine Løkkis Datter«. Seks **Figurer* fra o. 1500, smaa Engle i lange Klæder, nu uden Vinger, har maaske hørt til Krucifikset. Nu i Vordingborg Museum.

Font af Granit (Fig. 5), ret svær og plump. Paa Kummen, 90 cm i Tvm., er indhugget seks bredere, svagt udhælvende og derimellem seks smallere og spidsere Bægerblade, af hvilke et enkelt afsluttes med Dobbeltbue. Der har altid manglet Overgangsled mellem Kummen og den lave, firsidede Fod, som har rundede Hjørner og paa Siderne Smaafelter med tvedelte Buer. Stenen

blev 1667 malet af Hans Maler i Næstved, da »den tilforn var ganske slem«. Nu er den oliemalet, Kummen cementfyldt. Paa Fonten fandtes (1755) et Skriftsted: »Joh. 3: Uden nogen bliver igienfødt af Vand og Aand, da etc«. *Fad*, af Messing, moderne. 1698 fandtes et stort og et lille Tin-Vandbækken (Rgsk.).

Fontelukkelse. Fonten staar ved Triumfbuens Nordside i et Indelukke begrænset af Stoleværket og to Skranker med drejede Træbalustre fra 1790'erne.

Prædikestol fra 1790'erne, i nyklassisk Stil, af cylindrisk Form med kraftig Gesims- og Fodliste og under den flade Bund en Pinjekogle. Samtidig Opgang med spinkle Balustre og baldakinagtig Lydhimmel. Den paa Stolen fæstede Apostelfigur er senere. Oprindelig har Malingen været Hvidt og Guld, nu Egetræsaadring. Et godt †*Timeglas* købtes 1665 for 2 Mk. (Rgsk.).

Stoleværk, af Fyr, fra 1792, med simple Fyldinger paa Døre og Paneler, og muslingskalformede Topstykker. Nu egetræsaadret, men oprindelig vistnok perlemalet. Under Orgelpulpituret staar et Panel fra o. 1660—70 med skællagte og tvillingdelte Volutbuer, af Roskilde-Type. 1667—68 gjorde Laurids Snedker, sikkert Laurids Nielsen Snedker i Roskilde, 17 nye Stole oven i Kirken og 18 Stole neden i Kirken, hvortil de gamle Opstandere blev brugt ud til Gulvet; til Knopper oven paa Stolene, som Snedkeren ikke kunde lave, købtes Pæretræ af Hans Drejer i Køng, der ogsaa udførte dem (Rgsk.). *Degnestolsskranke* svarende til Fonteskranken. *Orgelpulpitur* fra 1792, baaret af fire Søjler, med udsvejfet Midtparti, flankeret af to Loger. Orgelfaçaden har tredelt Gesims.

To *Lysekroner*, ligeledes fra Rybergs Tid, hver med 14 meget spinkle Dobbeltarme, er nu kasserede og henlagte paa Loftet. *Salmetavler* fra samme Tid.

Pengeblok, jernbeslaet, fra 1774. *Pengetavle* af Eg med Indlægning (Blomst, Pyramide, Stjerner) i lyst og mørkt Træ, sikkert den indlagte Kollekttavle, som blev bekostet 1733 (Rgsk.). Todelt *Vægttavle*, i Vaabenhuset, med to Pengeskuffer til »Frivillige Gaver«: »Til Kiøng Sogns Bibelforening« (2. Timoth. 3,15), »Til Det danske Missionsselskab« (Marc. 16,15). Opmalet, hvid Skrive-skrift paa blaa Grund. Fra o. 1825.

Oval *Fyrretavle*, 75 × 119 cm, fra 1817 (?), sortmalet, med gul Skriveskrift:

Herren bød: da Verdens Lys oprandt!
Mørket vilde Lysets Glands fordunkle:
Herren bød — og Mørkets Taage svandt
Klar saaes Himmelstjernen atter funkle.
Lad da Slægter uddøe, Secler svinde —
Evigst staaer i Kirken Luthers Minde!

Tilhørende lille rund Egetavle, 25 cm i Tv., med gul Versal: »Luthers Minde«. Ophængt i Taarnrummet ved Orgelbælgen.

Taarnur af Jern, med utydelige Stempler, opsat 1741, af Johan Galle i

Næstved efter Kontrakt af 13. Aug. 1740 (Rgsk.). Ligesom Lundbys skulde det være et 27—30 Timers Værk. Paa Urskiven er malet 1828.

Klokker. 1) Støbestaalsklokke (Bochumer Verein Gussstahlfabrik) 1874.

2) Malmklokke, omstøbt af J. B. Low og Søn 1916. Den bar tidligere¹ Indskriften: »Verbum Domini manet in eternum Gerhardus de Mervelt fecit Anno Domini 1573«.

Paa den $\dagger$ store Klokke stod 1755: »Hæc campana in laudem Dei et usum eccles. Kyngens, conformat Anno 1615. Si Deus pro nobis quis contra nos. M. Hartvig Quellich Mejer«.

En lille, gammel, ubrugelig Klokke paa 1 Lispund 1 Pund, som »i forrige Tider havde været brugt til at ringe i Prædikestolen med«, solgtes 1739 til den kgl. Gjetmester i København til Nøddebo Klokkes Omstøbning (Rgsk.).

GRAVMINDER

Epitafier. 1) Ottekantet Maleri, 85 × 64 cm, paa Lærred, forestillende et aldrende Ægtepar, hvorimellem et Krucifiks. Den spinkle Fyrretræsramme har udsavede Tunger; i dens Topstykke er malet et Skriftsted (Ps. 40), i Nedhængen en Frakturindskrift, ifølge hvilken Jens Jespersøn Skytte, født i Kiøbenhaffn, nu boende paa Affnøe, og Hustru Ellen Nielsdatter 1673 har ladet Epitafiet bekoste og opsætte, dem og deres paarørende Slægt og Venner til en Hukommelse, og det i hans 50. Aar og hendes 74. Aar; han tjente Kongen »udi sidste forleden Svensk: Krig for en Constabel udi Kiøbenhaffn paa to Aars Tid«, 1658 til 1660; de agter at have deres Hvile- og Lejersted her i Kjønge Kirkegaard. Paa Korets Nordvæg.

2) Maleri, 144 × 112, i en lignende Ramme, forestillende to Præster, en ældre Kvinde, to staaende og to knælende Piger, tre Smaabørn med Kranse om Haaret, og en lille Dreng med Blomster. Foroven i Billedet ses tre Engle i Skyerne. Maleriet er malet o. 1675, sikkert af Hans Lauridsen i Næstved. En Indskrift har hængt under Billedet. Paa Korets Sydvæg.

Gravsten. Nr. 1—3 i nordre Korsarm, Nr. 4 vestlig i Skibets Gulv.

1) 1630. Hr. Lauritz Hansøn, Sognepræst her til Kjønge Sogn i 9 Aar, fik med sin Hustru, Karen Pedersdatter, to Sønner, een Datter, død 17. April 1589. 1630 har hans to Sønner, Hans og Peder Lauritzsøn, deres salig Fader til Ære ladet hans Begravelsessted pryde med denne lille Sten. Ølandsk Kalksten, 113 × 82 cm, med fordybet, skraa Versaltværskrift, Hjørnecirkler, hvori Kerubhoveder, Skriftsteder foroven og forneden, og nederst Bomærke.

2) Hans Caspersøn, Sognepræst i Køng (cineres Johannis Caspari pastoris gregis Kynggensis) fra 16. Marts 1634 til 1656, og Hustru Beate Jacobsdatter,

som døde 25. Jan. 1643. Ølandsk Kalksten, 162 × 73 cm, med fordybet, skraa Versaltværskrift paa Latin, hvorunder en Cirkel med Dødningehoved.

3) Graa Kalksten, 182 × 105 cm, udslidt, itubrukt, med Hjørnecirkler, hvori Evangelisttegn. Fra 1600'erne.

4) Over »velagt Mand ... død 1642« og ligeledes næsten udslidt Randskrift: Denne Gravskrift har Christen Pedersøn ladet ... salige Forældre med sin Hustru Kirsten Es ... Blaagraa Kalksten, 198 × 124 cm, med Dobbeltrosetter i Hjørnerne, næsten udslidt, fordybet Versaltværskrift.

Under Koret er en nu utilgængelig Gravkælder.

I Kirkegaardens moderne Østmur er indsat en nyklassisk Marmorvase, med Indskriften: »Hisset«, og to ovale Indskrifttavler, den ene over Chr. Gottfried Voelker, født 21. Aug. 1746, »bortkaldtes til en højere Virkekreds« 20. Okt. 1819; den anden over Ernestine Frederikke Voelker, født 25. Aug. 1788, »bar taalmodig det fra Livets Morgen paalagte Kors«; »Støvklædningen nedlagdes« 18. April 1818. Foran Nichen sidder en samtidig Smedejernsgitterlaage.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72 (RA), 1698—1776 (LA og RA). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 (LA), 1810 (NM). — Museumsindberetninger af M. Mackeprang og C. M. Smidt 1916—17. Revideret af C. A. J. og V. H. 1928.

¹ Nationaltidende 18. Aug. 1891.

Fig. 6. Køl 1770.